

Andrzej Cetera, Sylwester Czopek, Marek Florek,
Jerzy Ginalski, Ewa Sosnowska

Badania archeologiczne prowadzone na terenie Polski południowo-wschodniej w 1997 roku

Badania archeologiczne prowadzone w 1996 roku na terenie południowo-wschodniej Polski (województwa: krośnieńskie, przemyskie, rzeszowskie, tarnobrzeskie i tarnowskie) obejmowały prace wykopaliskowe, badania powierzchniowo-poszukiwawcze oraz inne działania podejmowane głównie w sferze ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego.

Wykopaliska przeprowadzono na 36 stanowiskach (por. tabela I), co jest porównywalne z latami poprzednimi¹. Miały one bardzo różnorodny charakter — od wykopalisk stacjonarnych i długoletnich akcji ratowniczych po niewielkie badania zabezpieczające niszczone stanowiska archeologiczne i wstępne badania sondażowe. Wśród nich zwraca uwagę przede wszystkim kontynuacja prac w Hłomczy, Trzcinicy, i Trepczy woj. krośnieńskie, Grodzisku Dolnym i Niedźwiadzie, woj. rzeszowskie, Kicharach Nowych, Pikulach i Zawichoście, woj. tarnobrzeskie, Czychowie i Gwoźdźcu, woj. tarnowskie. Na wstępnym etapie opracowania materiałów (i badań) trudno jest mówić o wartości i znaczeniu poszczególnych stanowisk dla poznania węzłowych problemów archeologii Polski południowo-wschodniej. Badania ratownicze były finansowane ze środków Generalnego Konserwatora Zabytków (via wojewódzkie oddziały Państwowej Służby Ochrony Zabytków). Warto podkreślić coraz większy udział

lokalnych społeczności (m.in. władz samorządowych poszczególnych gmin) angażujących się w programy badawcze archeologów. Czasami jest to bardzo istotna pomoc organizacyjna, innym razem pełne współfinansowanie.

Spośród wszystkich badanych wykopaliskowo stanowisk 17 przypada na epoki prehistoryczne (głównie neolit i wczesna epoka brązu), 12 na wczesne średniowiecze, 2 na późne średniowiecze i czasy nowożytne. Natomiast na 4 stwierdzono zarówno obecność źródeł prehistorycznych, jak i wczesnośredniowiecznych. W 1 przypadku (Przemysł — Kopiec Tatarski) nie udało się ustalić dokładnej chronologii.

Drugim nurtem badań archeologicznych były prace prowadzone w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. W 1997 roku przebadano kolejnych 25 arkuszy (najwięcej w woj. krośnieńskim — 7), na których zewidencjonowano 2480 stanowisk (tabela II). Aktualny stan zaawansowania badań AZP pokazuje mapa na ryc. 1.

Poza wymienionymi działaniami archeolodzy z terenu Polski południowo-wschodniej prowadzili także nadzory nad większymi pracami ziemnymi, głównie w obrębie miast (Tarnów, Rzeszów). Wykonywano także doraźne inspekcje terenowe, dokumentacje i inwentaryzacje.

Wyniki większości badań będą wkrótce zaprezentowane na łamach „Materiałów i Sprawozdań Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”. Corocznie są natomiast szczegółowo omawiane w trakcie organizowanych w Rzeszowie konferencji sprawozdawczych, które odbywają się z udziałem archeologów słowackich i ukraińskich.

¹ Por. np. A. Cetera, S. Czopek, M. Florek, A. Muzyczuk, E. Sosnowska, *Badania archeologiczne prowadzone na terenie Polski południowo-wschodniej w 1996 roku*, „MSROA”, t. 18, Rzeszów 1997, s. 211–216.

Zestawienie stanowisk archeologicznych badanych w 1997 roku na terenie południowo-wschodniej Polski

Lp.	Stanowisko	Gmina	Charakter stanowiska	Chronologia, kultura	Rodzaj badań	Autor
1	2	3	4	5	6	7
Woj. Krosno						
1.	Hłomcza 2	Sanok	osada wielokulturowa	EB-Ha, OWR	ratownicze	A. Muzyczuk
2.	Sanok 1	loco	grodzisko, zamek	WŚ, PŚ	ratownicze	M. Zielińska
3.	Sanok 54	loco	osada wielokulturowa	EB, OWR	ratownicze	A. Muzyczuk
4.	Trepcza 2	Sanok	grodzisko	WŚ	ratownicze	J. Ginalski
5.	Trzcinica 1	Jasło	osada obronna, grodzisko	WEB, WŚ	stacjonarne	J. Gancarski
6.	Trzcinica 22	Jasło	osada	WŚ	ratownicze	J. Gancarski
7.	Trzcinica 25	Jasło	osada	EB	ratownicze	J. Gancarski
Woj. Przemyśl						
8.	Jarosław	loco	Kolegiata pw. W. Świętych	PŚ	ratownicze	J. Kociuba
9.	Młodów-Zakęcie 14	Lubaczów	kurhan	KŚD	ratownicze	A. Pilch
10.	Przemyśl – Katedra	loco	rotunda romańska	X–XII w. (?)	stacjonarne	M. Proksa
11.	Przemyśl – Wzgórze Trzech Krzyży	loco	gródek (?)	?	stacjonarne	E. Sosnowska
12.	Przemyśl – Kopiec Tatarski	loco	?	XII w.	stacjonarne	E. Sosnowska
13.	Woła Węgierska	Rozwienica	kurhan	KCSZ	stacjonarne	E. Sosnowska
Woj. Rzeszów						
14.	Grodzisko Dolne 8	loco	obozowisko	PG	ratownicze	P. Mitura
15.	Grodzisko Dolne 22	loco	osada cmentarzysko	PS, M, GT, WŚ KT	ratownicze	S. Czopek, J. Podgórska-Czopek
16.	Lubenia 23	loco	osada	WŚ – XI–XIII w.	ratownicze	A. Lubelczyk
17.	Niedźwiada 34	Ropczyce	pracownia krzemieniarska	neolit	ratownicze	P. Mitura
18.	Rzeszów 55	miasto	osada	KCWR, CLP	ratownicze	P. Mitura
Woj. Tarnobrzeg						
19.	Kichary Nowe 2	Dwikozy	cmentarzysko osada	KPL, KCSZ, KM CLP, KAK, KT	stacjonarne	H. Kowalewska-Marszałek
20.	Malice Kościelne 1	Lipnik	cmentarzysko	KPL, KCSZ	ratownicze	B. Bargieł, J. Libera, M. Florek
21.	Opatów 1	loco	osada grodzisko	KPL, KM WŚ – XI–XIII/XIV	sondazowe	M. Florek
22.	Pikule 2	Janów Lubelski	cmentarzysko	MOPR	ratownicze	Z. Wichrowski
23.	Sandomierz 1	loco	kościół Marii Magdaleny, miasto	XIV–XIX w.	ratownicze	M. Florek

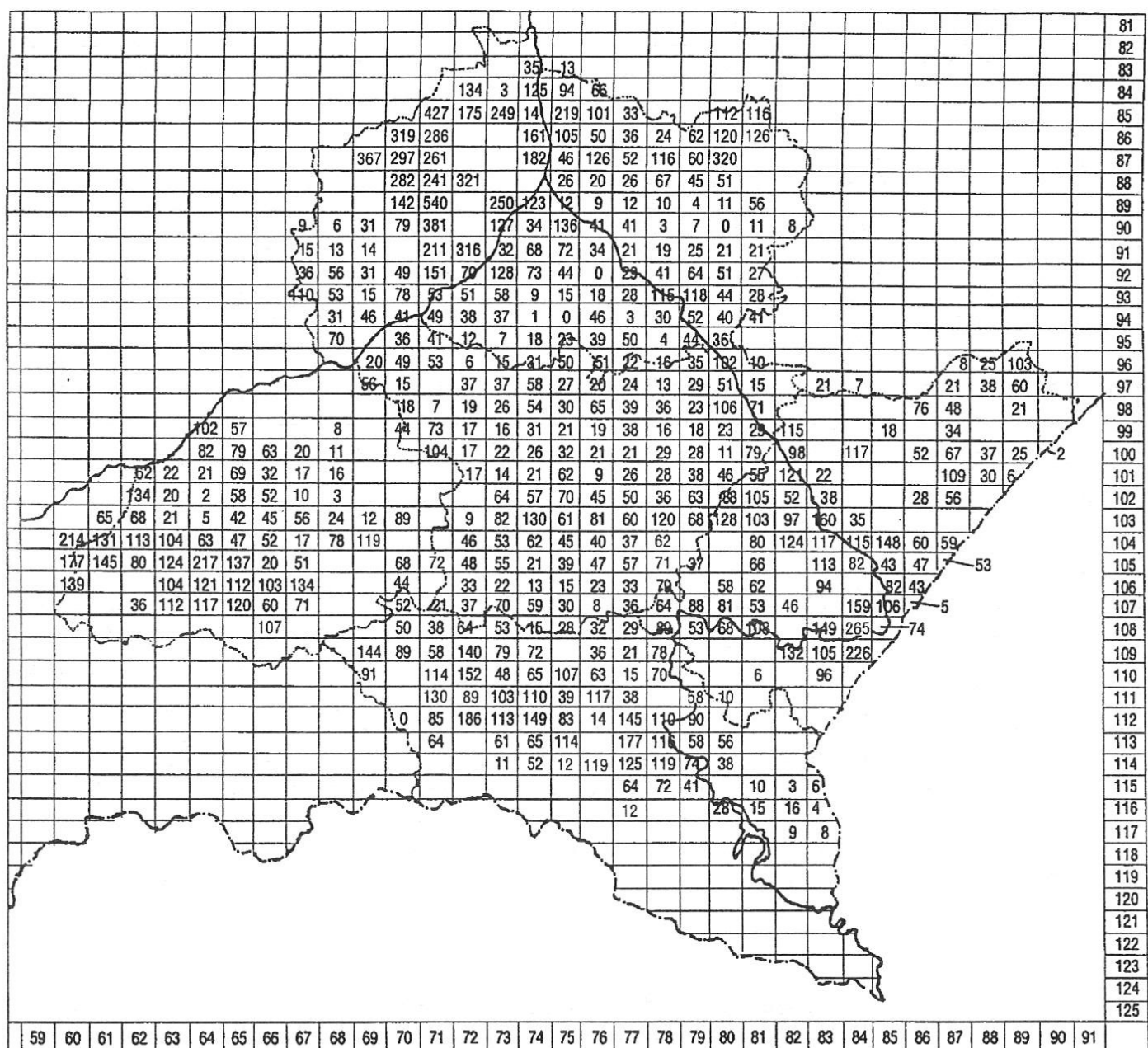
1	2	3	4	5	6	7
24.	Słupia Nadbrzeżna 1	Tarłów	grodzisko	WŚ	sondażowe	M. Florek
25.	Zawichost 2	loco	zespół osadniczy, kościół Św. Maurycego	XI–XIII w.	stacjonarne	S. Tabaczyński
Woj. Tarnów						
26.	Brzeźnica 1	Dębica	cmentarzysko kurhanowe	WŚ – IX w.	ratownicze	B. Szpunar
27.	Czchów 1	loco	zamek	WŚ–PŚ	ratownicze	A. szpunar
28.	Czchów 10	loco	osada	KCSZ, KO	ratownicze	P. Valde-Nowak, P. Madej
29.	Demblin 1	Wietrzychowice	grodzisko	WŚ – VIII w.	ratownicze	A. Szpunar
30.	Gwoździec 2	Zakliczyn	osada	KCWR	ratownicze	A. Kukułka
31.	Jasień 13	Brzesko	osada	WŚ – VIII–IX w.	ratownicze	J. Okoński
32.	Siedlec 17	Bochnia	cmentarzysko	KPRZ (fazy A3–B1)	ratownicze	J. Okoński
33.	Strzelce Małe 13	Rzęzawa	osada garncarska	OWR	ratownicze	J. Okoński
34.	Tarnowiec 1	Tarnów	osada	KPRZ	ratownicze	A. Szpunar, J. Okoński
35.	Wielka Wieś 16	Wojnicz	osada	KO, KP, KŁ	ratownicze	P. Valde-Nowak, P. Madej
36.	Wojnicz 3	loco	osada	KPRZ, WŚ, PŚ	ratownicze	A. Cetera

Skróty: CLP – cykl lendzielsko-polgarski, EB – epoka brązu, EB-Ha – epoka brązu – okres halsztacki, GT – grupa tarnobrzewska, KAK – kultura amfor kulistych, KCSZ – kultura ceramiki sznurowej, KCWR – kultura ceramiki wstęgowej rytej, KŁ – kultura lużycka, KM – kultura mierzanowicka, KO – kultura Otomani, KP – kultura pilińska, KPL – kultura pucharów lejkowatych, KPRZ – kultura przeworska, KT – kultura trzciniecka, KŚD – kultura środkowodnieprzańska, M – mezolit, MOPR – młodszy okres przedrzymski, 17 – OWR – okres wpływów rzymskich, PG – paleolit górny, PS – paleolit schyłkowy, PŚ – późne średniowiecze, WEB – wczesna epoka brązu, WŚ – wczesne średniowiecze

Tabela II.

Badania Archeologicznego Zdjęcia Polski w 1997 roku

Województwo	Numery zbadanych arkuszy	Liczba zbadanych arkuszy	Liczba stanowisk
Krosno	110–71, 111–71, 111–72, 111–79, 114–75, 114–76, 116–77	7	534
Przemyśl	104–83, 105–84, 106–84, 107–82, 108–84	5	627
Rzeszów	99–50, 100–72, 105–71, 104–78, 107–76	5	203
Tarnobrzeg	86–71, 87–69, 86–81	3	779
Tarnów	99–65, 102–67, 104–69, 106–70, 108–66	5	337
RAZEM		25	2480

Ryc. 1. Stan zaawansowania Archeologicznego Zdjęcia Polski na obszarze województw: krośnieńskiego, przemyskiego, rzeszowskiego, tarnobrzęskiego i tarnowskiego (według danych na koniec 1997 roku); obszary zbadane znaczone cyfrą pokazującą jednocześnie liczbę zewidencjonowanych stanowisk

Abb. 1. Forschungsstand des archäologischen Bildes Polens auf den Gebieten der Wojewodschaften: Krosno, Przemyśl, Rzeszów, Tarnobrzeg und Tarnów (nach den Angaben fürs Jahresende 1997); die untersuchten Gebiete werden mit der Zahl markiert, die gleichzeitig die Anzahl der ins Verzeichnis aufgenommenen Fundstellen zeigt

Рис. 1. Состояние исследования памятников в рамках Археоэологической съемки Польши на территории воеводств: Кросненского, Перемышльского, Жешовского, Тарнобжегского и Тарновского (согласно данным на конец 1997 года); исследованные районы обозначены цифрой, представляющей одновременно количество взятых на учет памятников

Archäologische Forschungen 1997 im südöstlichen Polen

Zusammenfassung

Die archäologischen Forschungen im 1997 im südöstlichen Polen (Wojwodschaft Krosno, Przemyśl, Rzeszów, Tarnobrzeg, Tarnów) enthielten sowohl die systematischen Ausgrabungen, als auch die Rettungsgrabungen, Geländebegehungen und andere Formen der Denkmalpflege der archäologischen Hinterlassenschaften.

Die Grabungen wurden an 36 Fundstellen durchgeführt (Tabelle I); die Zahl hat sich also im Vergleich zu den vorgängigen Jahren kaum geändert¹. Zu erwähnen sind hier die mehrjährigen Untersuchungen in Hłomcza, Trzcínica und Trepcza (Wojw. Krosno), Grodzisko Dolne und Niedźwiada (Wojw. Rzeszów), Kichary Nowe, Pikule und Zawichost (Wojw. Tarnobrzeg), Czchów und Gwoździec (Wojw. Tarnów). Die Aussagekraft dieser Fundstellen für Grundprobleme der Vor- und Frühgeschichte südöstlichen Polens ist noch kaum zu bewerten, es lassen sich jedoch einige Schlüsse ziehen. Die Notbergungen wurden aus den Mitteln der Staatamt der Denkmalpflege finanziert. Zu unterstreichen ist auch die Tatsache, daß die

Grabungen auf viel Resonanz der örtlichen Gemeinschaften und Behörde stießen, was sich in einer steigenden finanziellen und logistischen Unterstützung widerspiegelt.

Die Fundstellen verteilen sich in folgende Zeitstufen: Vor- und Frühgeschichte (vor allem Neolithikum und Frühbronzezeit) — 17 Fundplätze; Frühmittelalter — 12; Mittelalter und spätere Zeit — 2. Bei 4 Fundstellen kann man sowohl eine vorgeschichtliche- als auch eine frühmittelalterliche Besiedlung belegen. In einem Fall (Przemyśl-Kopiec Tatarski) bereitet die chronologische Einordnung große Schwierigkeiten.

Als Ergebnis der Geländebegehungen (sog. AZP) im 1997 wurden 2480 Fundplätze im Bereich der 25 Prospektionsgebiete markiert (Tabelle II). Den aktuellen Forschungsstand zeigt Karte 1.

Im Rahmen der anderen archäologischen Aktivitäten lenkten die Forscher ihre Aufmerksamkeit auf verschiedene großflächige Baurbeiten, vor allem im Bereich der Städte (Tarnów, Rzeszów).

Die Grabungsergebnisse werden in „Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego” veröffentlichten. Als Ergebnis und Zusammenfassung jeder Grabungssaison wird auch in Rzeszów eine Tagung veranstaltet.

¹ Siehe z.B. A. Cetera, M. Florek, A. Muzyczuk, E. Sosnowska, *Badania archeologiczne prowadzone na terenie Polski południowo-zachodniej w 1996 roku*, „MSROA”, t. 18, Rzeszów 1997, s. 211–216.

Анджей Цетэра, Сьльвэстэр Чопэк, Марэк Фльорэк, ежи Гинальски, Эва Сосновска

Археологические исследования 1997 года на территории юго-восточной Польши

Резюме

Археологические исследования 1996 года на территории юго-восточной Польши (воеводства: кросненское, перемышльское, жешовское, тарнобжегское и тарновское) сочетали раскопки, разведки и иные работы, предпринимаемые, главным образом, с целью охраны археологического культурного наследия.

Раскопки проведены на 36 памятниках (сравн. табл. I), подобно как в предшествующие годы¹. Они имели разнообразный характер — от стационарных раскопок и многолетних охранно-спасательных работ до небольших исследований, предотвращающих окончательное уничтожение археологических памятников, и шурфование. Среди них, в первую очередь, привлекают внимание работы в Гломче, Гжцинице и Трэпче

— воев. кросненское; Гродзиске Дольном и Недзьвядзе — воев. жешовское; Новых Кихарах, Пикулях и Завихосте — воев. тарнобжегское; Чхове и Гвоздьце — воев. тарновское. Согласно предварительным данным, пока трудно говорить о научной ценности и значении отдельных памятников в освещении узловых проблем археологии юго-восточной Польши. Спасательные исследования финансировались из средств Генерального Консерватора Памятников (воеводскими отделами Государственной Службы Охраны Памятников). Следует подчеркнуть возрастающую роль общественности (в том числе, органов самоуправления отдельных гмин), вовлекающейся в исследовательские программы археологов. Иногда — это существенная организационная помощь, в иных случаях — совместное финансирование.

Из подвергнутых раскопкам памятников, 17 относятся к эпохам праисторическим (главным образом, неолит и ранняя бронза), 12 — к раннему

¹ Сравн. например: A. Cetera, S. Czopek, M. Florek, A. Muzyczuk, E. Sosnowska, *Badania archeologiczne prowadzone na terenie Polski południowo-wschodniej w 1996 roku*, „MSROA”, t. 18, Rzeszów, 1997, s. 211–216.

средневековую, 2 — к позднему средневековью и новому времени. В то же время, на 4 отмечены в равной мере источники праисторические и раннесредневековые. В 1 случае (Перемишль — Татарский Холм) не удалось установить хронологию.

Вторым направлением археологических исследований являлись работы, проводимые в пределах программы Археологическая съемка Полвши. В 1997 году исследованы очередные 25 листа (наиболее в воев. кросненском — 7), на которых зарегистрировано 2480 памятников (табл. II). Состояние исследований АСП в настоящее время отображает карта на рис. I.

Кроме упомянутой деятельности, археологи юго-восточной Польши осуществляли также контроль над более объемными земляными работами, главным образом, в пределах городов (Тарнов, Жешов). Предпринимались срочные инспекционные осмотры местности с последующей фиксацией и инвентаризацией материала.

Результаты большинства исследований вскоре будут представлены на страницах „Materiałów i Sprawozdań Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”. В то же время, они ежегодно обсуждаются в ходе организуемых в Жешове, отчетных конференций, в которых участвуют словацкие и украинские археологи.